

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ 2021

A1.α.

1. **Σωστό** «–πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική–»

2. **Σωστό** «Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν,»

3. **Λάθος** ««Πότερον ὥς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ᾧδε · εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί»

β.

1. «τῶν θηρίων»

2. «ὥς αἱ τέχναι νενέμηνται,»

B.1. Τα «δώρα» του Δία, η αιδώς και η δίκη, ανήκουν στην ηθική περιοχή του ανθρώπου και διέπουν την κοινωνική συμπεριφορά του, προκειμένου να μην παρεκτρέπεται σε πράξεις άδικες και εξοντωτικές για τον συνάνθρωπό του.

Σύμφωνα με τη μυθολογία, η Δίκη (ή Νέμεσις) ήταν η κόρη του Δία και της Θέμιδας, ενώ η Αιδώς ήταν σύντροφος της Δίκης και καθόταν σε θρόνο δίπλα στον Δία. Η Δίκη, που τη βοηθούσαν οι Ερινύες, επέβλεπε την τήρηση της ηθικής τάξης στον κόσμο και τιμωρούσε όσους επιχειρούσαν να την ανατρέψουν. Στο κείμενο δεν παρουσιάζονται όμως ως θεότητες, αλλά ως ηθικές ιδιότητες ή αξίες, που μοιράζονται και διδάσκονται στους ανθρώπους.

Ο Δίας, για να διασφαλίσει την προοπτική επιβίωσης των ανθρώπων που διέτρεχαν άμεσο κίνδυνο αφανισμού, αποφασίζει να τους προσφέρει τήν αιδῶ καὶ τήν δίκην. Έτσι, θα είναι δυνατή η συγκρότηση κοινωνιών και η περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτισμού. Η ενέργεια αυτή του Δία δείχνει το ενδιαφέρον και τη φροντίδα του για τους ανθρώπους.

Αιδώς: είναι ο σεβασμός, το αίσθημα ντροπής του κοινωνικού ανθρώπου για κάθε πράξη που προσκρούει στον καθιερωμένο ηθικό κώδικα του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η δράση της είναι ανασταλτική και αποτρεπτική και συμπίπτει με τη λειτουργία της ηθικής συνείδησης. Το συναίσθημα αυτό λειτουργεί και ως κίνητρο για την εκτέλεση του χρέους και του καθήκοντος που επιβάλλει η κοινωνία στα μέλη της, αφού με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η

αγανάκτηση και η αποδοκιμασία των άλλων.

Δίκη: είναι το συναίσθημα της δικαιοσύνης, η ενύπαρκτη στον άνθρωπο αντίληψη για το δίκαιο και το άδικο, ο σεβασμός των γραπτών και άγραφων νόμων και των δικαιωμάτων των άλλων, καθώς και οι ενέργειες για την αποκατάσταση αυτών των δικαιωμάτων, όταν καταστρατηγούνται βάνανυσα από κάποιον. Η δίκη εκδηλώνεται με τη δημιουργία και την τήρηση κανόνων δικαίου, την κατοχύρωση του δικαίου, του ορθού και του νόμιμου. Έτσι περιστέλλεται ο ατομικισμός και ο εγωισμός και εξασφαλίζεται η αρμονική κοινωνική συμβίωση.

Κάθε πολιτισμικά προηγμένη κοινωνία θεμελιώνεται στις αξίες της αιδούς και της δίκης. Οι αξίες αυτές είναι καθολικές και συνιστούν παράγωγα της εξέλιξης τόσο της ηθικής συνείδησης, όσο και του πολιτισμού που την εκφράζει και την κατευθύνει.

Με τη φράση «**ἴν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοὶ**» διατυπώνεται έξοχα η κοινωνιοπλαστική αποστολή της αιδούς και της δίκης. Χάρη στην αιδώ και στη δίκη εξασφαλίζεται η αρμονική συμβίωση μέσα στην πόλη, η συνοχή του συνόλου, η ισορροπία και η ευταξία. Με αυτές αναπτύσσονται μεταξύ των ανθρώπων σχέσεις φιλίας, συνεργασίας, αλληλεγγύης και αλληλοσεβασμού. Ειδικότερα η αιδώς οδηγεί σε ό,τι ονομάζεται «πόλεων κόσμοι», δηλαδή εμπνέει στους πολίτες κόσμια συμπεριφορά και συντελεί στην κατάκτηση της αυτονομίας τους, αναγκαία για την αρμονία της κοινωνίας. Η δίκη παραπέμπει στο «πόλεων δεσμοί», δηλαδή σε υπαγορεύσεις με τις οποίες οι πολίτες υποβάλλονται σε δεσμεύσεις της συμπεριφοράς τους, ώστε να επιβάλλεται η συνοχή της πολιτικής κοινωνίας. Η συμπληρωματική λειτουργία των δύο «δώρων» συνεπάγεται φιλίαν, που σημαίνει ηθική ενότητα της πολιτείας, σύμπνοια και ομόνοια των πολιτών, ώστε να συμβιώνουν αρμονικά.

Χρειάζεται βέβαια να διευκρινισθεί ότι οι δύο αξίες δόθηκαν ως πρότυπα που έπρεπε να κατακτηθούν από τους ανθρώπους με τη λογική και τον προσωπικό αγώνα. Άλλωστε ο Δίας, αν και κατείχε την πολιτική τέχνη, δεν τη δώρισε στον άνθρωπο. Αντίθετα δώρισε την αιδώ και τη δίκη για να εξοικονομήσει την πολιτική τέχνη μόνος του ο άνθρωπος με τον προσωπικό αγώνα του. Όταν οι άνθρωποι γνωρίσουν σε βάθος τις έννοιες αυτές, που προβάλλονται ως αιτήματα της ηθικής, και είναι σε θέση να τις πραγματώσουν στις σχέσεις τους, τότε η οργάνωση της πολιτικής κοινωνίας θα

στηρίζεται σε αυτές. Η πολιτεία που θεμελιώνεται σε αυτές είναι δημοκρατική, γιατί ο αμοιβαίος σεβασμός και το αίσθημα δικαιοσύνης των πολιτών εμπεδώνει την εμπιστοσύνη μεταξύ τους και με την πολιτεία και εξασφαλίζει ισορροπία στις σχέσεις τους.

B2. Οι γλωσσικές επιλογές με τις οποίες παρουσιάζεται η εντολή του Δία για την επιβολή της θανατικής ποινής είναι η επανάληψη της λέξης «πάντας-πάντες», η προστακτική «θές», το α' ενικό πρόσωπο «παρ' ἐμοῦ» και η παρομοίωση «ὥς νόσον πόλεως». Ο Πρωταγόρας τελειώνει τον μύθο με τον Δία να επιβάλλει αυστηρά την ανάγκη της καθολικότητας της πολιτικής αρετής και μάλιστα με την ποινή του θανάτου δηλώνοντας έτσι την πολύ μεγάλη σημασία που δίνει στις αξίες της αιδούς και της δίκης για τη συγκρότηση και τη διατήρηση της πολιτείας.

Η σημασία και η αυστηρότητα του νόμου του Δία τονίζεται από την επιβολή θανατικής ποινής («κτείνειν ὥς νόσον πόλεως») σε όποιον δεν συμμορφώνεται στις εντολές του. Η παρομοίωση όποιου δεν συμμετέχει στην πολιτική αρετή με αρρώστια της πόλης υποδηλώνει ότι αποτελεί κίνδυνο γι' αυτή και πρέπει να θανατωθεί για να διαφυλαχθεί η τάξη και η ισορροπία του συνόλου. Ο Δίας ζητάει το απόλυτο και το απαιτεί με αμείλικτη σκληρότητα.

Επιπλέον η επιβολή της ποινής του θανάτου από τον Δία, και συνεπώς η αδυναμία του να εξασφαλίσει την καθολικότητά τους, δείχνει ότι οι αξίες της αιδούς και της δίκης δεν είναι έμφυτες, γιατί δεν αποτελούσαν γνώρισμα της αρχικής ανθρώπινης φύσης και ότι ο σκληρός νόμος που τις επιβάλλει είναι «έργο του χρόνου, της πικρής πείρας και της ανάγκης». Με αυτόν τον τρόπο οι πολίτες διαμορφώνουν κοινωνικοπολιτική συνείδηση και αναδεικνύονται υπεύθυνοι για τη χρηστή διοίκηση, αφού αυτή εξαρτάται από το δικαίωμά τους να έχουν βαρύνουσα άποψη για τη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων.

B3.

1. Λάθος
2. Λάθος
3. Σωστό
4. Σωστό

5. Λάθος

B4.α.

1= ε

2= γ

3= στ

4= ζ

5= η

6= α

B4.β. Ο Σωκράτης κατηγορήθηκε ότι διέφθειρε τους νέους.

Κάθε θρησκεία εμφανίζει διαφορετική θεωρία για τον δημιουργό του σύμπαντος.

B5. Ο Καλλικλής στο απόσπασμα υποστηρίζει ότι οι νόμοι καθορίζονται από την πλειοψηφία των ανθρώπων, οι οποίοι ως πιο ανίσχυροι τους επιβάλλουν στο σύνολο περιορίζοντας τη δυνατότητα ανάπτυξης των ισχυρότερων. Η συγκεκριμένη κατάσταση αντιτίθεται στο δίκαιο της φύσης, όπου επικρατεί ο δυνατότερος, άποψη με την οποία είναι σύμφωνος. Επομένως, για τον ίδιο η αδικία προκύπτει από την πολιτική οργάνωση η οποία δίνει τη δυνατότητα στην πλειοψηφία να αποφασίζει. Αυτή η άποψη έρχεται σε αντίθεση με εκείνη του Πρωταγόρα που υποστηρίζει ότι στην πρωτοκοινωνική εκδήλωση των ανθρώπων, δηλαδή την τυχαία αθροιστική συνύπαρξή τους, χωρίς εσωτερικούς δεσμούς και κανόνες που οριοθετούν τη συμπεριφορά τους, η εμφάνιση πρόσθετου κινδύνου αφανισμού τους οφειλόταν στη έλλειψη πολιτικής οργάνωσης, αφού οι άνθρωποι άρχισαν να αδικούν ο ένας τον άλλον («ήδίκουν ἀλλήλους») και να αλληλοσκοτώνονται, με αποτέλεσμα να βρεθούν και πάλι στην ίδια χαοτική κατάσταση («ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο»).

Γ1. Ο Άνυτος, λοιπόν, από τη μία εξαιτίας της κακής αγωγής του γιου του και της δικής του απερίσκεπτης υπεροψίας (αγνωμοσύνης) ακόμα και ύστερα από τον θάνατο του, έχει τύχει κακής φήμης. Ο Σωκράτης, όμως, από την άλλη, επειδή εξύψωνε τον εαυτό του στο δικαστήριο, επιφέροντας φθόνο έκανε πιο πολύ τους δικαστές να τον καταδικάσουν σε θάνατο. Σ' εμένα, όμως, φαίνεται ότι έχει τύχει τη μοίρα που αγαπούν οι θεοί ·

Γ2. Σύμφωνα με τον Ξενοφώντα ο Σωκράτης επέδειξε ψυχική ρώμη απέναντι στη θανατική του καταδίκη, γιατί, όταν αποφάσισε ότι γι' αυτόν ήταν καλύτερο να πεθάνει παρά να εξακολουθήσει να ζει ακόμα, όπως ακριβώς ποτέ δεν ήταν αντίθετος σε κάτι που θεωρούσε αγαθό, ούτε και μπροστά στο θάνατο έδειξε δειλία, αλλά εύθυμα και τον δέχτηκε και πλήρωσε το χρέος του σ' αυτόν. Ο Ξενοφών καταλαβαίνοντας τη σοφία και τη γενναιότητα αυτού του άνδρα τον κρίνει άξιο μνήμης και επαίνου αλλά και χρήσιμο δάσκαλο για όσους επιθυμούν την αρετή.

Γ3. α. ήμῖν μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλεστέρων μοιρῶν τετυχηκέναι τῶν μὲν γὰρ βίων τά χαλεπώτερα.

β. ἔγνω: γνῶθι

ζῆν: ζῆ

τὸ τεθνάναι: τεθνηκώς ἴσθι/τέθναθι

Γ4. α. διὰ τὸ μεγαλύνειν: επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο «ἐποίησε»

τοῦ ζῆν: έναρθρο απαρέμφατο, γενική συγκριτική στο «κρεῖττον»

τοῦ ἀνδρός: γενική κτητική στα «σοφίαν και γενναιότητα»

ἀξιομακαριστότατον: κατηγορούμενο στο αντικείμενο «τὸν ἄνδρα» μέσω του ρήματος «νομίζω»

β. υπόθεση: εἰ δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συνεγένετο

ἀπόδοση: ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω.

Απλός και ανεξάρτητος υποθετικός λόγος που δηλώνει το πραγματικό, επειδή στην υπόθεση έχει εἰ + οριστική (συνεγένετο) και απόδοση οριστική (νομίζω).

Προσδοκώμενο = υπόθεση: ἂν δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συγγένηται

ἀπόδοση: ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομιῶ.